

Αντιρρήσεις κατά της κράτησης των αιτούντων άσυλο Παρατηρήσεις επί της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων

Σε συνέχεια της από 2 Οκτωβρίου 2020 έκθεσης δράσης (*Action Report*) της ελληνικής κυβέρνησης προς την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης,¹ με την οποία οι ελληνικές αρχές αιτούνται την περάτωση της εποπτείας της συμμόρφωσης της χώρας με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στην *S.D. κατά Ελλάδος* και σε άλλες υποθέσεις σχετικά με τις απαιτήσεις του άρθρου 5, παρ. 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA), μαζί με το Ίδρυμα PRO ASYL, κατέθεσαν στις 20 Οκτωβρίου 2020 υπόμνημα στην Επιτροπή Υπουργών,² επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, τις σοβαρές παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων που εξακολουθούν να παρατηρούνται στο πλαίσιο της συστηματικής επιβολής του μέτρου της διοικητικής κράτησης των αιτούντων άσυλο και την αναποτελεσματικότητα του ένδικου βοηθήματος των «αντιρρήσεων» ενώπιον των αρμοδίων διοικητικών πρωτοδικείων ως μέσου ελέγχου της νομιμότητας αυτής.

Στο παρόν συνοψίζονται οι παρατηρήσεις της RSA επί της επίκαιρης νομολογίας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων σχετικά με τον έλεγχο της κράτησης στο πλαίσιο της διαδικασίας των αντιρρήσεων, με βάση τις υποθέσεις που έχει υποστηρίξει η οργάνωση κατά τη διάρκεια του έτους 2020.

Αναποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος της παρανόμως επιβληθείσας κράτησης

Ενδεικτική της έλλειψης αποτελεσματικότητας του δικαστικού ελέγχου της κράτησης παραμένει η πρακτική των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, κατά την οποία απορρίπτονται οι αντιρρήσεις κατά αποφάσεων κράτησης ειλημμένων κατά ευθεία παράβαση της κείμενης νομοθεσίας, ήτοι του Ν 4636/2019 περί διεθνούς προστασίας και του Ν 3907/2011 για την επιστροφή των παράτυπα διαμένοντων υπηκόων τρίτων χωρών. Σε υποθέσεις τις οποίες υποστήριξε η RSA κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους, τα διοικητικά πρωτοδικεία έκριναν ως νόμιμες αποφάσεις κράτησης, οι οποίες εκδόθηκαν από τις αστυνομικές αρχές καθ' υπέρβαση των περιοριστικών λόγων στέρησης ελευθερίας που προβλέπονται στον νόμο, ιδίως σε περιπτώσεις αυθαίρετης επιβολής της προαναχωρησιακής κράτησης κατά αιτούντων άσυλο, κατά παράβαση του καθεστώτος τους ως «αιτούντων» και του συνακόλουθου δικαιώματος παραμονής τους στο ελληνικό έδαφος μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου,³ ακόμη και για λόγους που δεν αναγράφονται στη νομοθεσία, όπως η παραβίαση του γεωγραφικού περιορισμού⁴ ή η κατοχή πλαστών εγγράφων.⁵

Δέον σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων κράτησης που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της αναστολής της διαδικασίας ασύλου το Μάρτιο του 2020, δυνάμει της από 2 Μαρτίου Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ), η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων υιοθέτησε μία ιδιαίτερα προβληματική ερμηνεία

¹ Ελληνική Κυβέρνηση, *S.D. group of cases v. Greece – Action Report*, 2 Οκτωβρίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/37q0BFM>.

² RSA και Stiftung PRO ASYL, *Submission to the Committee of Ministers of the Council on Europe in the case of S.D. v. Greece*, 20 Οκτωβρίου 2020.

³ Αντιπρβλ. ΔΠρΜυτ ΑΡ25/2020, ΑΡ44/2020 και ΑΡ116/2010, όπου έγιναν δεκτές οι αντιρρήσεις, λόγω του καθεστώτος «αιτούντος άσυλο» του αντιλέγοντος.

⁴ ΔΠρΑθ ΑΡ867/2020.

⁵ ΔΠρΠειρ ΑΡ414/2019, σχόλιο Βασιλείου Παπαδόπουλου, «Αντιρρήσεις κατά κράτησης αλλοδαπού» (2020) 32 Διοικητική Δίκη 337-345.

του νομικού καθεστώτος της ΠΝΠ και της κατίσχυσής του επί των εκ του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου υποχρεώσεων της χώρας να διασφαλίσει την πρόσβαση στη διεθνή προστασία.⁶ Οι αντιρρήσεις αιτούντων άσυλο που υποστήριξε η RSA, οι οποίοι εισήλθαν το Μάρτιο στη Λέσβο και κρατήθηκαν στο νησί, κατόπιν στο αρματαγωγό «Ρόδος» και μετά στη νεοσυσταθείσα κλειστή (την εν λόγω περίοδο) δομή της Μαλακάσας, απορρίφθηκαν από το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών, χωρίς να διεξαχθεί έλεγχος της συμβατότητας της κράτησης με τις προϋποθέσεις και εγγυήσεις του αρ. 46 Ν 4636/2019. Το Δικαστήριο εσφαλμένως παρέλειψε να αναγνωρίσει το καθεστώς των αντιλεγόντων ως «αιτούντων άσυλο», καίτοι δεχόμενο ότι είχαν εκφράσει βούληση κατάθεσης αίτησης διεθνούς προστασίας – βάσει της οποίας ίσχυε το δικαίωμα παραμονής τους στο έδαφος και τα υπόλοιπα προβλεπόμενα στον Ν 4636/2019 δικαιώματα. Η νομιμότητα της κράτησής τους ελέγχθηκε έτσι αποκλειστικά υπό το πρίσμα των διατάξεων σχετικά με την απέλαση.⁷

Παραλείφθηκε δε, πλήρως, ο έλεγχος της κράτησης ως προς τις απαιτήσεις του νόμου σχετικά με την ιδιαίτερη ευαλωτότητα ορισμένων αντιλεγόντων, ήτοι γυναικών σε κατάσταση προχωρημένης εγκυμοσύνης, κατά ευθεία παράβαση της ρητής απαγόρευσης απέλασης γυναικών σε προχωρημένη κύηση.⁸ Οι ανωτέρω αποφάσεις αντιβαίνουν, επίσης, στην κρίση του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο εξέδωσε προσωρινή διαταγή αναστολής της απέλασης δύο μητέρων στο πλαίσιο εφαρμογής της ΠΝΠ, λαμβάνοντας υπόψη την ευαλωτότητά τους.⁹

Όσον αφορά την κράτηση αιτούντων άσυλο δυνάμει του αρ. 46 Ν 4636/2019, στην πρακτική των διοικητικών δικαστηρίων ελλείπει ο ενδεδειγμένος έλεγχος των λόγων επιβολής της κράτησης, καθώς και της αναγκαιότητας και αναλογικότητας αυτής. Στην πλειοψηφία των υποθέσεων που έχει υποστηρίξει η RSA, τα διοικητικά δικαστήρια αναφέρονται αποκλειστικά στον «κίνδυνο διαφυγής», στη συνδρομή του οποίου καταλήγουν όταν ο αντιλέγων δεν δύναται να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σταθερής διεύθυνσης στην Ελλάδα,¹⁰ παραγνωρίζοντας την υποχρέωση του κράτους να παράσχει στους αιτούντες άσυλο υλικές συνθήκες υποδοχής και διαμονής.¹¹ Η εν λόγω κρίση επί του κινδύνου διαφυγής έχει διατυπωθεί ακόμη και στην περίπτωση αιτούσας σε προχωρημένο στάδιο εγκυμοσύνης, εκκρεμούσης της μεταφοράς της σε άλλο κράτος βάσει των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης του Κανονισμού του Δουβλίνου.¹² Προσέτι, παρατηρούνται περιπτώσεις, στις οποίες τα διοικητικά πρωτοδικεία δεν έχουν λάβει υπόψη την προηγούμενη ενημέρωση της Υπηρεσίας Ασύλου για τη μη συνέχιση της κράτησης λόγω της εξέτασης του αιτήματος ασύλου.¹³

Παράλειψη του ελέγχου της «προοπτικής απομάκρυνσης»

Κατά την εξέταση των αντιρρήσεων κατά της προαναχωρησιακής κράτησης, τα διοικητικά δικαστήρια εσφαλμένως παραλείπουν να προβούν σε ειδικό και εξατομικευμένο έλεγχο της ύπαρξης «προοπτικής απομάκρυνσης» των αντιλεγόντων προς τη χώρα επανεισδοχής (Τουρκία), κατά παράβαση του εθνικού¹⁴ και του

⁶ ΔΠρΑθ 358/2020, 359/2020 και 360/2020. Βλ. RSA, *Στέρηση δικαιωμάτων κατά την αναστολή της διαδικασίας ασύλου*, Απρίλιος 2020, 6, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3jboLWJ>.

⁷ Βλ. και ΔΠρΑθ 356/2020 και 357/2020.

⁸ Άρθρο 41, παρ. 1 Ν 3907/2011.

⁹ RSA, *Στέρηση δικαιωμάτων κατά την αναστολή της διαδικασίας ασύλου*, Απρίλιος 2020, 7.

¹⁰ ΔΠρΡοδ ΑΡ464/2020, σκέψη 4, σημ. β'.

¹¹ Άρθρο 56, παρ. 1 Ν 4636/2019.

¹² ΔΠρΡοδ ΑΡ464/2020.

¹³ ΔΠρΑθ 867/2020, παρά την Ενημέρωση υπ' αριθμ. 19852 του Αυτοτελούς Κλιμακίου Ασύλου Αμυγδαλέζας.

¹⁴ Άρθρο 30, παρ. 4 Ν 3907/2011.

ευρωπαϊκού δικαίου.¹⁵ Συγκεκριμένα, κατόπιν της από 5 Μαρτίου 2020 αναστολής των επανεισδοχών βάσει της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας για άγνωστο χρονικό διάστημα, η οποία παραμένει εν ισχύ,¹⁶ σε συνδυασμό με την ισχύουσα αναστολή της εφαρμογής του διμερούς Πρωτοκόλλου Επανεισδοχής Ελλάδας-Τουρκίας και τη μη εφαρμογή από την Τουρκία της Συμφωνίας Επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας σε υπηκόους τρίτων χωρών,¹⁷ δεν πραγματοποιούνται απελάσεις από τις ελληνικές αρχές προς την Τουρκία. Ωστόσο, η πρόδηλη έλλειψη προοπτικής απομάκρυνσης προς την Τουρκία δεν εξετάστηκε από τα δικαστήρια στις ανωτέρω αναφερθείσες υποθέσεις των αντιλέγοντων που κρατήθηκαν κατά την περίοδο ισχύος της ΠΝΠ,¹⁸ ούτε σε άλλες υποθέσεις,¹⁹ ακόμα και σε αποφάσεις όπου έγιναν δεκτές οι αντιρρήσεις.²⁰

Παράλληλα, σε περιπτώσεις όπου το δικαστήριο προέβη σε έλεγχο της προοπτικής απομάκρυνσης, ενδεικτικά σε απόφασή του στις 5 Ιουνίου 2020, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Μυτιλήνης αναγνώρισε την αναστολή των επανεισδοχών προς την Τουρκία, ωστόσο αποφάνθηκε υπέρ της συνέχισης της κράτησης, κρίνοντας ότι «αν και έχουν ανασταλεί οι επαναπροωθήσεις [sic] από τις τουρκικές αρχές η προσωρινή αυτή αναστολή δύναται να αρθεί οποτεδήποτε στο άμεσο μέλλον».²¹

Παράλειψη του ελέγχου των συνθηκών κράτησης

Εξακολουθούν να παρατηρούνται στη νομολογία σοβαρές ελλείψεις στην εξέταση των ακατάλληλων συνθηκών διαβίωσης στα κέντρα κράτησης στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου,²² με τους σχετικούς ισχυρισμούς των αντιλεγόντων να απορρίπτονται συνοπτικά ως αναπόδεικτοι και αβάσιμοι, χωρίς ειδική αιτιολογία,²³ ή να μην εξετάζονται καθόλου από τους δικαστές. Ιδίως δε υπό τις τρέχουσες συνθήκες της πανδημίας του κορωνοϊού, κρίνεται άκρως προβληματική η τάση των διοικητικών δικαστηρίων είτε να απορρίπτουν τους προβαλλόμενους από τους αντιλέγοντες κινδύνους έκθεσης στον κορωνοϊό σε κέντρα κράτησης ως αναπόδεικτους,²⁴ χωρίς κανέναν απολύτως έλεγχο των συνθηκών που επικρατούν στα ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α. και της ετοιμότητας των δομών για την πρόληψη της πανδημίας, είτε να παραλείπουν πλήρως την εξέτασή τους.²⁵

¹⁵ Άρθρο 5, παρ. 1, περ. στ' ΕΣΔΑ. Βλ. ΕΔΔΑ, *Mikolenko κατά Εσθονίας*, Αίτηση 10664/05, 8 Οκτωβρίου 2009, *Louled Massoud κατά Μάλτας*, Αίτηση 24340/08, 27 Οκτωβρίου 2010, σκ. 48-74.

¹⁶ Ενημέρωση από τη Διεύθυνση Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, 30 Μαρτίου 2020 και 14 Μαΐου 2020, RSA, *Στέρηση δικαιωμάτων κατά την αναστολή της διαδικασίας ασύλου*, Απρίλιος 2020, 4. Βλ. επίσης Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *The situation at the Greek/Turkish border and respect for fundamental rights*, 6 Ιουλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/371jZsv>, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Turkey Report 2020*, SWD(2020) 355, 6 Οκτωβρίου 2020, 48.

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Turkey Report 2020*, SWD(2020) 355, 6 Οκτωβρίου 2020, 49.

¹⁸ ΔΠρΑθ 356/2020, 357/2020, 358/2020, 359/2020 και 360/2020.

¹⁹ ΔΠρΑθ 867/2020.

²⁰ ΔΠρΜυτ ΑΡ73/2020.

²¹ ΔΠρΜυτ ΑΡ117/2020, σκ. 4.

²² Βλ. ΔΠρΠειρ 56/2019, στο Asylum Information Database, *Country Report Greece*, 2019 Update, Ιούνιος 2020, 202, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Tau2mL>.

²³ ΔΠρΡοδ ΑΡ464/2020, σκ. 4, σημ. γ'.

²⁴ ΔΠρΑθ 358/2020, 359/2020 και 360/2020, σκ. 4, 867/2020, σκ. 5, ΔΠρΡοδ ΑΡ464/2020, σκ. 4, σημ. γ'.

²⁵ ΔΠρΜυτ ΑΡ117/2020, σκ. 4.